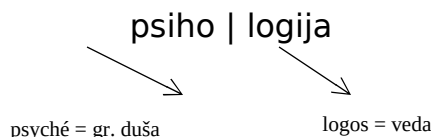

**PREDMET
IN
RAZVOJ
PSIHOLOGIJE**

Predmet psihologije

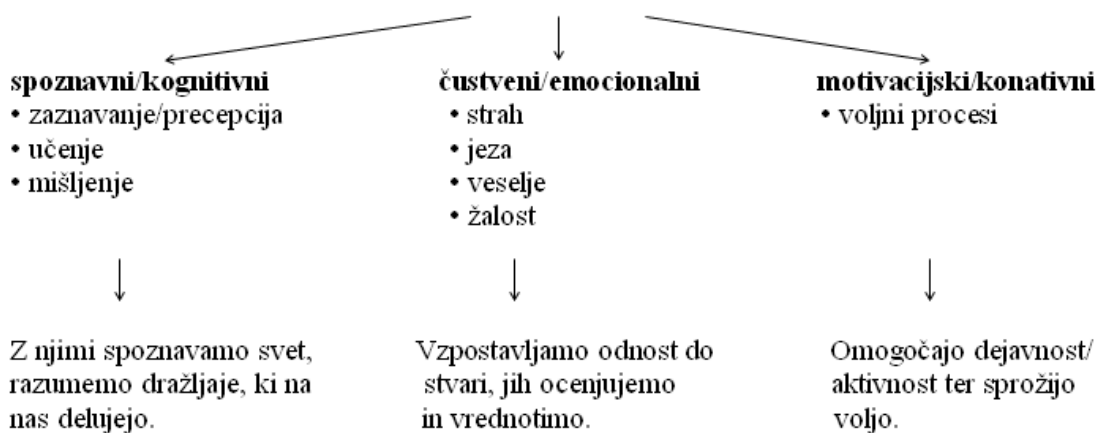
Definicija
(opredelitev):

Ψ je znanost, ki proučuje psihične procese, vedenje in osebnost.

ZNANOST, ker zadošča nekim določenim kriterijem:

- ima svoj predmet preučevanja
- ima lastne metode preučevanja
- ima strokovno terminologijo

Psihični procesi

Osebnost je trajna enota duševnih lastnosti v originalni organizaciji. Osnovna enota osebnosti je torej lastnost.

Lastnosti lahko razdelimo v 4 skupine:

- temperament
- značaj
- sposobnosti
- telesne značilnosti

TEMPERAMENT (*gr. temperamentum = mešanica*)

- je način čustvenega reagiranja na dražljaje iz okolja (družabnost, zgovornost, depresivnost, vzkipljivost, ...)
- Hipokrat je ljudi po temperamentih razdelil v 4 skupine:
 1. **kolerik** - hitre, burne, intenzivne, a kratkotrajne reakcije
 2. **flegmatik** - počasne, redke, šibke reakcije
 3. **melanholik** - redke, a globoke in dolgotrajne reakcije

4. **sangvinik** – vedre, navdušene, a kratkotrajne reakcije
- ta tipologija je zastarela
 - temperament se v večini podeduje, a se ga da delno spremeniti

ZNAČAJ

- je pridobljen
- predstavlja moralno plat (norme, pravila, ...), ki so nam jih v otroštvu vcepili in mi smo jih ponotranjili (olika, redoljubnost, odgovornost, poštenost, ...)
- je težko spremenljiv

SPODOBNOSTI

- motorične (gibalne)
- senzorne (čutilne)
- intelektualne (umske) – 60-90% so podedovane

Znanstveno in neznanstveno spoznavanje duševnosti

1. ZNANSTVENO :

- znanstvena spoznanja temeljijo na izkustvih in preverjanju ter utemeljitvah.
- proučevanje mora biti:
 - o objektivno
 - o nadzorovano (kontroliramo pogoje)
 - o sistematično
 - o preverljivo
 - o kritično
 - o utemeljenost

Stopnje znanstvenega spoznavanja:

1. opazovanje
 2. razvijanje teorije
 3. postavljanje hipotez
 4. načrtovanje in izvedba raziskav
2. -

NEZNANSTVENO:

- vršimo ga v vsakdanjem življenju. Pri tem so naše sodbe pogosto nezanesljive in napačne. Sodimo glede na to, kako osebo poznamo, po njegovem obnašanju, našem odnosu do njega,... med neznanstveno pojmovanje duševnosti sodi tudi prerokovanje.
- (subjektivnost, nenadzorovanost, nekritičnost, nesistematičnost...)

Kritično mišljenje temelji na:

- radovednosti (težnja po raziskovanju)
- skepsi/dvomu (preverjanje razlogov)
- intelektualni skromnosti (zavedanje omejenosti znanja)
- intelektualni poštenosti (pripravljenost odreči se svojim prepričanjem, če so neutemeljene)

Cilji psihologije

1. Opis (naštevanje lastnosti pojava)
2. Razlaga
3. Napoved
4. Nadzorovano spreminjanje (dejavnikov, ki povzročijo spremembe)

Panoge psihologije

Teoretične panoge:

- **Obča psihologija** (splošne zakonitosti duševnega delovanja)
- **Razvojna psihologija** (spremembe duševnih procesov, povezanih z razvojem)
- **Socialna psihologija** (duševni pojavi in vedenje posameznika v družbenih odnosih)
- **Kognitivna psihologija** (spoznavni/kognitivni procesi)

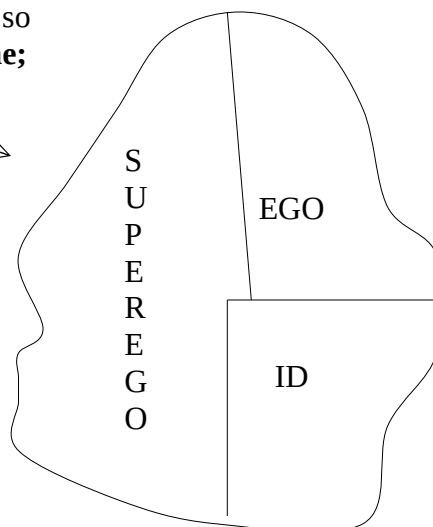
Praktične panoge:

- **Psihologija dela**
- **Klinična psihologija** (uporaba psih. spoznanj pri zdravljenju in odpravljanju duševnih težav)
- **Pedagoška psihologija** (uporaba psih. spoznanj na področju vzgoje, šolstva,...)
- **Športna psihologija**

Zavestni duševni procesi in nezavedno

predstavlja **norme okolja**, ki so **ponotranjene/internalizirane**;

tudi človekova 'vest'

je **usklajevalec** superega in ida, ki sta dostikrat v konfliktu

→
je **najgloblje v podzavesti**, vanj
tlačimo vse svoje negativne izkušnje,
predstavlja **nagonsko naravo**
človeka

Če ego ne more usklajevati superega in ida, pride do **destrukcije**.

Poklic psihologa

Klinični psiholog

- univerzitetni diplomirani psiholog s specializacijo iz klinične psihologije
- izvaja psihodiagnostiko in psihoterapijo

Psihiater

- diplomant medicinske fakultete z opravljeno specializacijo iz psihiatrije
- lahko predpisuje zdravila

Pedagog

- blizu delo psihologa, zaposlenega na področju vzgoje in izobraževanja
- oba delujeta kot svetovalca v šolski svetovalni službi
- pedagog predvsem spremlja potek izobraževalnega procesa
- psiholog je zadolžen za poklicno usmerjanje in svetovanje dijakom z drugačnimi težavami

Razvoj psihologije

- dokaj mlada veda, stara okoli 100 let

1. V prazgodovini so vse pripisovali nadnaravnim silam, ki človeka oživljajo. Ta naj bi se naselila v človekovo telo s prvim vdihom in ga zapustila z zadnjim izdihom. To energijo naj bi imenovali duša. Take razlage imenujemo **ANIMISTIČNE RAZLAGE/ANIMIZEM**. (anima = duša).

gr. psychein = dihati

dihati → dih → duh → duša (povezava)

2. V Antiki so se ljudje poslužili drugačnih razlag o duševnosti. Prvič se pojavi težnja razložiti pojave z **NARAVNIMI POJASNILI**. Primer: Hipokratova tipologija (kolerik, flegmatik...). Trdi, da so ljudje po temperamentu različni, ker se po njih pretakajo različne tekočine.

KOLERIK - žolč	SANGVINIK - kri	FLEGMATIK - sluz	MELANHOLIK - črn žolč

3. V kasnejših stoletjih (16.,17.,18.) skušajo razložiti pojave na temelju zunanjih znakov – **PSEVDOPSIHOLOŠKE RAZLAGE.**

Razlagajo na temelju:

- potez na obrazu
- oblike lobanje - frenologija
- potez na dlaneh – hirologija

4. V drugi polovici 19. stol. se pojavi težnja, da bi psihične procese dokazali z raziskovalnimi metodami. Tako W. Wundt leta **1879 v Leipzigu ustanovi prvi psihološki laboratorij** (Ψ kot samostojna znanost).

Psihološke smeri

1. PSIHOANALIZA

- Sigmund Freud
- preučevanje nezavednega – potlačenih vsebin (Potlačeno je sicer res pozabljeno, ni pa izbrisano.)
- temeljna dejavnika razvoja sta dednost in okolje
- Carl Gustav Jung
- Erik Erikson
- očitki, da pretirranjo poudarja seksualnost

2. BEHAVIORIZEM

- razvije se v ZDA, v začetku 20. stoletja
- John B. Watson teži k raziskovanju z objektivnimi znanstvenimi metodami in je proti proučevanju notranjih duševnih pojavov
- izhodišče behaviorizma je, da duševni pojavi ne morejo biti predmet psihologije kot znanosti
- Burrhus F. Skinner – najpomembnejši vedenjski psiholog
- Albert Bandura izpostavi modelno učenje

3. HUMANISTIČNA SMER

- nekakšna sredina med psihoanalizo in behaviorizmom (prva se preveč posveča notranjosti, druga pa le vedenju)
- začetnik Abraham Maslow – poimenuje jo “tretja sila”
- preučujejo predvsem osebnostno rast, samoaktualizacijo, motivacijo, vrednote, ustvarjalnost
- Carl Rogers
- človek ima svobodno voljo
- očitki, da je hum. smer bolj filozofija življenja kot psihološka smer

4. KOGNITIVNA SMER

- Ljudje se vedemo v skladu s tem, kako doživljamo in si razlagamo stvarnost.
- poudarek je na spoznavnih/kognitivnih metodah
- razvojna teorija Jean Piageta

Razvoj psihologije v Sloveniji

- začetki segajo že v 16. stoletje – **David Verbc** objavi Razpravo o temperamentih
- leta 1950 ustanovljen **Oddelek za psihologijo**, ustanovitelj Mihajlo Rostohar
- sooblikovalec slov. psihologije je **Anton Trstenjak** – izda veliko pomembnih del
- današnja slovenska psihologija je na podobni ravni kot psihologija v drugih evropskih državah
- danes jo sooblikujejo:
 - o kognitivna psihologija – Vid Pečjak in Norbert Jaušovec
 - o psihologija osebnosti – Janek Musek
 - o pedagoška psih. – Barica Marentič Požarnik in Drago Žagar
 - o čustva in motivacija – Tanja Lamovec
 - o razvojna psih. – Ludvik Horvat, Ljubica Marjanovič Umek in Maja Zupančič
 - o socialna psih. – Mirjana Nastran Ule in Janez Bečaj
 - o klinična psih. – Peter Praper
 - o psihometrija – Klas Brenk in Valentin Bucik

Psihološka smer in pomembni predstavniki	Predmet proučevanja	Metode proučevanja	Prednosti	Pomanjkljivosti
Strukturalizem W. Wundt	zavestna duševnost: temeljni elementi duševnosti in struktura, ki jo tvorijo	introspektivno opazovanje, eksperiment	1879: začetek psihologije kot znanosti; iskanje vzročnih odnosov	pretirano zgledovanje po naravoslovnih znanostih
Psihoanaliza S. Freud C. G. Jung E. Erikson	nezavedno, dinamika in struktura duševnosti; razvoj osebnosti; oblikovanje identitete	klinično opazovanje, študije primerov, tehniki proste asociacije in analiza sanj	raziskovanje nezavednega; poudarjanje dinamike duševnosti; proučevanje razvoja osebnosti	pretirano poudarjanje nezavednega in seksualnosti; uporaba subjektivnih metod
Behaviorizem ali vedenjska smer B. Skinner J. Watson A. Bandura	vedenje (S–R shema), učenje (klasično in instrumentalno pogojevanje, modelno učenje) in vplivi okolja	ekstraspekcijski eksperiment (večinoma v laboratorijskih pogojih, pogosto na živalih)	objektivnost in znanstvenost; proučevanje vpliva okolja; poudarjanje pomena učenja	zanemarjanje notranjega doživljanja; pretirano poudarjanje okolja; posploševanje iz vedenja živali na vedenje ljudi
Humanistična smer A. Maslow C. Rogers	samoaktualizacija, osebnostna rast, samopodoba, motivacija ...	študije primerov, vprašalniki osebnosti, nestrukturiran intervju, introspekcija ...	poudarjanje svobode, zavestne volje in samodejavnosti; proučevanje motivacije in osebnostne rasti	zanemarjanje proučevanja spoznavnih procesov; nekritično poudarjanje svobode delovanja
Kognitivna smer J. Piaget	vsi vidiki spoznavnih procesov; ugotavljanje zakonitosti razvoja mišljenja	intervju, opazovanje, eksperiment, korelacijske študije ...	proučevanje mišljenja in razvoja mišljenja; poudarjanje subjektivnosti razumevanja in interpretiranja sveta	zanemarjanje ostalih duševnih procesov in njihovega vpliva na mišljenje